

Демонстрације у Биограду

Кореспондент Биро шаље овај телеграм: У јучерашњем засједању општинског одбора Ковачевић, социјал демократа, предложио је општинском одбору строгу осуду политичкога убиства извршенога над петорицом Црногораца. Приједлог одбијен са 12 против 8 гласова. У сједници скупштинској Кацлеровић, социјал-демократ, упутио је предсједништву питање, да ли је влада чинила кораке да омете убиство, извршено под злогласном цетињском владом, што је погрда за цио српски народ. (Нарочито народ des Herrn von Kaiser — јер он је по поријеклу Нјемца, на се посрбио ради хљеба бијелог и сад у име српског народа говори. Прим. Уредн.).

Предсједник је одговорио Кацлеровићу, да то питање упути право влади. Бази универзитета држали су митинг ноћас протестујући противу пресуде, изречене у Колашину, и још жешће на режим црногорски. Затим су бази манифестовали бурно противу Књаза и владе црногорске. У главним улицама, пред редакцијом „Биоградских Новина“, листом добро расположеним за Књаза, бурне демонстрације.

И ОПЕТ НЕБРАТСКИ

Немиле гласи поприли су до нас из братске Србије, из Биограда. Тамо се и опет ударило у врштање противу Црне Горе. Овај пут за то, што је војни суд у Колашину изрекао смртну пресуду над главним кривцима у такозваној васојевићској афери. Разумије се пресуда је и извршена.

У част грађанства биоградског мишам да је утврђено, да се оно држало равнодушно према руљи, која је по улицама биоградским доцне у ноћ противу Црне Горе демонстровала и избацивала непристојне изразе.

Али, ако је грађанство и одсуствовало, оно је очувало само свој образ, а не и образ оних, који се у својој политици обично руљом служе да испоље своје сурове инстинкте и своју напакосну злобу. Лукава подлост не излази никада с отвореним визиром пред онога, с ким мисли меџдан дијелити, него увијек нагутка сокачки муљ, да се он истакне и да он регулише „високу политику“ својих протектора.

Не крите се! Руља је и сувине провидан вео а да би се иза ње могли сакрити. А нијесмо ми дјеча да ћемо вам на ријеч вјеровати. Знамо ми колико ваша ријеч вриједи. У вашем политичком дућану нема утврђене цијене. Ви бисте бофи вашег карактера да нам продајте по скупу цијену, и то онога карактера, који сам не вриједи ни пребијена гроша. Дјела су данас ријечи; ми њима вјерујемо. А та дјела говоре противу вас. Подмуклост ваша нас никада неће учинити сlijепима.

Жалимо од срца што је Биоград постао носилац те политике. Тамо неки ништа друго не раде већ приређују демонстрације и врштите. Они демонстрацијама војују противу Бугара, демонстрацијама

дијеле меџдан са Аустро-Угарском због Босне и Херцеговине, па своје демонстрацијама хоће да војују и противу Црне Горе. Разумије се, да велика већина свјеснога биоградскога грађанства не одобрава такву политику. У овоме тренутку ми и не указујемо прстом на њега, већ на онај заведени сокачки муљ, који, не знајући ни сам шта чини, мора да тегли под дизгинима овакве наопаке политике, корисне само заједничким непријатељима Црне Горе и Србије.

И то све раде једни и исти, и то све једни и исти приређују. Ставио су извели Србију не селамет, па им сад фали још само да подијеле меџдан с нама.

Па нека буде кад иначе није. Ми ћемо им удар дочекати. Само ћемо молити једно да се утврди: нијесмо ми ти, који су овај небратски двобој изазвали.

Далеко је почети од блаженопочившега и великог Књаза Михаила, али морамо. Измрцварили су га на начин, који личи само на канибалима, али ми смо дубоко закопали бол свој у души и не пустисмо гласа од себе. Не хтједосмо, јер нијесмо хтјели да у братску кућу мећемо свој прст.

Била је зајечарска афера, гдје је Србија на десетине дала стријељати: ми се у то нијесмо мијешали. Нијесмо хтјели да се мијешамо у унутрашње прилике друге, и ако братске државе. Код нас се нијесу приређивале демонстрације ни ка ни против.

Била је тополска афера, гдје је пуковник Јеврем Марковић са једним батаљоном одрекао послушност. Јеврем је стријељан, стријељао га је његов побратим генерал Сава Грујић, ондашњи министар војни, а сада предсједник радикалскога Државног Савјета, и ми опет ћутасмо, не рекосмо ни бијеле, ни црне, нити заванисмо као ови сад у Биограду, да је то политичко убиство. Не хтједосмо да се мијешамо у туђу, и ако братску кућу. Респектовасмо право да браћа у Србији уређују своју кућу како сами за добро нађу. Нијесмо ми позвани да тумачимо њихове законе и да се старамо о њиховом политичком газдинству у држави.

Било је послје вазда политичких убиства по свима крајевима Србије, гдје су радикали прошцем и кољима премлаћивали своје политичке противнике. Ми и ту остајемо само посматраоци.

Па колико је убиства било по злогласним подрумима врањским, које чак ни саме власти нијесу хтјеле узети у поступак? Нијесу, јер им је тако требало да буде.

Ни на памет-нам није падало да дамо свога мишљења по тој ствари и да осудимо те званичне злочине.

Узмите послје прогонство бивше Краљице Наталије, које су извршили радикали на најбруталнији начин, и на оне преко ноћ покопане жртве, које су том приликом пале. Ту нити је било кривице, ни пресуде, па чак ни опјела невиним жртвама.

А шта да кажемо за ону величајну ноћну трагедију између 28. и 29. маја 1903. године? Измрцварили су једнога Краља и једну Краљицу, три генерала и на педесет

вјерних гардиста и војника. Краља су бацили кроз прозор, а Краљицу јераспорио модерни Милош Обилић.

Ми и на то ћутасмо. Све је то, рекосмо, домаћа брига браће у Србији, и нека ту бригу пребрину сами. Ми не хтједосмо да се ни једном ријечју мијешамо у њихове унутрашње ствари, још мање да их осуђујемо. Ми гледамо у Српство, у заједничку задаћу, а не у овога или онога који својом или туђом кривицом пострада. Заједничка задаћа изискује непомућено браство, а то браство не може се очувати ако почнемо један другом у кућу да завирујемо и да отварамо спор, што се ово или оно урадило.

Послје је била крагујевачка афера, па нишка афера, па неготинска афера, па најзад и оно грозно убиство најзваничније форме у главној биоградској полицији, извршено над Новаковићима, на шта се цио цивилизовани свијет изгрозно. Ту су побјени политички противници савршено без кривице, без суда и пресуде. Ми и на то ћутасмо. Држасмо се коректно, братски.

А шта раде браћа у Биограду? Нећемо да позлеђујемо старе ране, него питамо: шта раде та браћа кад су пет Црногораца, пет бунтовника, пет војника који су се побунили, осуђени на смрт и стријељани?

Један апелује у општинској сједници на биоградску општину и тражи да нам огласи рат; други у Скупштини пита предсједништво, што влада није спријечила извршење пресуде, као да је Црна Гора Србија провинција; трећи приређују уобичајене литије по биоградским улицама гдје се даје прилика руљи да промукне дерлајући се.

Што су питачи питали, није нам чудо. Докле им је памет достигала, докле су и језик пружили. Хоћемо радо да вјерујемо, познајући родољубе и савјестност предсједника Скупштине г. Андре Николића, да инсинуације питачеве на Црну Гору није одмах сузбио само зато, да би дао влади прилику, да то она учини у отворенијем и енергијнијем облику.

Па онда сокачке манифестације ноћу, кад чак и закон о зборовима спава — демонстрације, на којима се пред лицем полицијских органа хули Црна Гора, црногорска влада, па и сам Књаз-Господар! Е то је много, ако би и од рођенога брата било.

Много је, и с тим смо начисто.

Цетиње, 20. новембра

Кап у мору хтјела је да буде велики вал, али су је вали очас савладали и вргли у гроб.

У Васојевићима хтјели су неки неусавјетовани људи да заиграју велико коло над мирним народом, над редом и законитошћу у држави, али их је будна свијест народна оборила и предала бризи земаљских закона.

И Правда је рекла своју пошљедњу ријеч. Завршни чин ове жалосне афере одигран је минулога понедјельника. Над хумкама њиховим стрче крстови и казују путнику причу, свакада тужну, о блудном сину отаџбине, који се одметнуо од

закона и реда, од вјерности земљи и Господару.

Над свима нама је Правда. На земљи законска, на небу Божја. И закони рекосе — на смрт!

Они, који су као војници погазили клетву и вјерност, на смрт, остали на лишење слободе, који на краће, који на дуже вријеме.

Војска је одбрана земље, потпора реду и законитости. Војска је још и наш понос, носилац наше славне прошлости, залога наше боље будућности. Ко је у првome реду позван да бди над редом и законитошћу, да предњачи вјерношћу земљи и Господару, него војска? Ко је повјерен понос имена црногорског, коме су на чување предате успомене на нашу славну прошлост, од чијих јуначких мишица зависи боља будућност наша и свега Српства, ако то није војска? Она зато мора да предњачи свему што је законито, узвишено и предано земљи и Господару, врховноме заповједнику своме. Гдје тога није, нема војске. Зато се у свима државама од војске више тражи него од обичних грађана. Зато што се више тражи, више јој се и чини, а што се више чини и тражи, строже јој се суди кад преступи. Војни су закони за то свуда строжи од грађанских, а строжи су за то, што у војсци мора бити у свако доба гвоzdене дисциплине. Иначе не може одговорити својој задаћи.

Црна Гора била би изузетак међу културним државама, да њен војни суд за оваку кривцу није изрекао оваку пресуду. Ма гдје да се десило то што у Васојевићима ове јесени, било би кажњено смрћу, можда и без изузетака. Наш суд учинио је многе изузетке, и осим главнијих криваца осудио је све остале на затвор.

Ко зна, кад би се дубље ушло у ствар, ко би још понио одговорност за васојевићску аферу. Често судија постаје сакривац оптуженога. Често је милосрђе саучесник гријеха. Можда васојевићске афере не би било да се је строже судило главним кривцима из афере са бомбама. Примјер, дат у тој афери, тргнуо би многе при номисли на нова гријешена. Овако, видећи како су јевтино прошли први, покушали су срећу и други. Садање жртве биле би онемогућене, да су поднесене жртве приликом раније афере. А да нису учињене сад, да ле би маха новим покушајима, а то нити се смије желити, ни допустити. Држава не смије постати играчка у рукама људи, који би радо играли улогу провиђења у земљи и овој прописивали судбину.

Ма колико имали хришћанског милосрђа, ма колико сјетно гледали на гробове стријељаних, има некога вишега и дражега, спрам кога још хришћанскије морамо осјећати. То

је држава, то је оно у Српству што та држава представља и што од ње Српство очекује.

Ови, који су осуђени, дигли су се да ту државу погубе, да у гроб положе наде српске, да осујете оно што држава у овим по Српство судбоносним данима има да постигне. Омести Црну Гору у њеној великој и значајној улози, крајини је циљ заклетих наших душмана. Ови, које је постигла правда, ишли су у својој неурачунљивости на то да помогну душманима. Да су успјели, погинула би Црна Гора и све што од ње Српство очекује. Шта је сад јевтиније: да Црна Гора пострада, или ови блудни синови који су дигли руке на њу? Нема разборитог човјека на свијету, који не би умно рећи шта је јевтиније.

Тако је и урађено. Провиђење Божје је хтјело да не плати Црна Гора, него кривци својим главама, и они су их погубили.

Нека им је лака земља, а живима нека је то примјер, како пролазе људи који би сједили њиховим стопама. Гвоздена рука правде, која их је стигла, стићи ће свакога који пође њиховим путем, и сваки ће искусити то што они. Милосрђе у оваким злочинима постало би сачесник потоњим гријесима. Гвоздена рука опемогућава те гријехе и спасава од смрти многе, који би имали недопуштене прохтјеве.

Празне реформе у Црној Гори

Под овим насловом „Српска Застава“, орган националне странке у Србији доноси овај врло похвалан допис са Цетиња:

У подручју правосуђа има много неријешених питања, која с обзиром на своју важност за правилан развој правосудне политике, неминовно траже што скорије ријешење. Чак и у подручју приватноправном остали су још увијек веома важни животни односи без законске солуције. Наш „општи имовински законик“ несумњиво је, посећни на себи карактер једне кодификације словенског приватног права, ремек дјело; али ту је велика мана, дакако, ако га просуђујемо са становишта потреба данашњих, далако развијенијих животних односа, што остав-

ља веома често наше, праву невјеште, судије на цјелилу.

Свом казненоправном захтјеву према деликвентима дала је држава формално — законску силу акцентирањем „Кривичног законика“ Краљевине Србије; али му је, ушљед недостатка закона о кривичном поступку, још увијек недостајала потребна претпоставка, да буде *magis acta* не само за државу, него и за појединца.

Процесуални формалитети, као што је познато, нијесу никакав јуристеријски луксус, него нужна претпоставка за могућност борбе правних субјеката на основи равноправности. Према томе недостатак закона о казненом процесу, значи неоправдану неједнакост у борби између државе, као носноца *ius ripiendi* и деликвента на штету овог другог. Да би учинио крај томе стању, које несумњиво не одговара ни правилно схваћеним интересима државе ни принципима правичности, и које је својим, више пута несносним, резултатима било извор незадовољства у народу, спремио је министар правде г. Др. Секула Дрљевић законску основу о казненом процесу, коју ће поднијети Народној Скупштини у овом годишњем редовном сазиву. На овом мјесту, ваља споменути, да је одређен један дио зајма, кога смо овога љета закључили у Лондону, на темељиту реорганизацију наших казненних завода, чиме ће несумњиво бити дата могућност за правилно вођење криминалне политике на основима савремене криминалне науке.

До сада се наша криминална политика исцрпљивала затварањем осуђених лочинаца уз дату могућност сталнога контакта између најразноврснијих категорија деликвентата. О какви криминалној статистици није било код нас до сада ни говора, те би сте задуго тражили макар и приближно тачан одговор на питања, у каквим се димензијама и правцу код нас криминалитет развијао.

Као што сам напред споменуо, и у приватно-правном подручју остали су још увијек веома важни животни односи без законске солуције. Недостатак закона трговачкога и мјеничнога спутавао је у великом степену правилан развој трговачких и кредитних односа код нас; јер су им наши судови, ушљед недостатака потребне правне спреме и познавање трговачких обичаја и

као и позитивно — законског упутишта, неједнаким регулисањем правних спорова давали стално карактер правне несигурности.

Да би овим недаћама доскочио спремао је г. министар правде за Народну Скупштину још и пројекте закона трговачког и мјеничнога, који ће бити примљени. Спремио је даље и пројект закона о адвокатима. Давањем правне могућности за разјитак овога staleжа код нас, мисли се угодити правилно схваћеним интересима како правосуђа тако и друштвенога развоја у опште. Арсенал наших закона постаје и мора постајати нагло сваким даном све богатији. Закону невјештим носиоцима правних интереса у овом лавиринту параграфа немогуће је сенаћи, те им је апсолутно нужна интервенција стручњака при заступању њихових интереса пред судовима. Овај пројектима и своју, несумњиво јаку, политичку страну.

Тврдо се вјерује да ће овај независни staleж својом високом интелигенцијом бити од неоцењиве користи правилном развоју политичких прилика код нас.

Између Биограда и Цетиња

Сплетско „*Naše Jedinство*“, које се врло често бави нашим приликама и симпатично пише о нашој земљи, донијело је ових дана нарочито извјештај о нашој примјелби, коју смо, поводом познатих рова ређа, учинили „Самоуправи“. Како тај извјештај заслужује нарочиту пажњу, то га и доносимо у цјелини како би се и код нас виђело како се на страни суди о томе. Тај извјештај гласи:

„Цетињски Вјесник“ је ухватио београдску „Самоуправу“, орган радикалске странке, за ријеч.

„Самоуправа“ је прије десетак дана донијела чланак о Србији и Црној Гори и том приликом је нарочито нагласила како се у Србији необично јако цијене и уважавају братски односи ових српских држава те да су готови да откажу гостопримство свима оним Црногорцима за које би се доказало да кваре хармонију тих братских односа.

Тај чланак је садржао још и отворену поруку свима Црногорцима у Србији, да пазе на своје поступке и не ремеће добре односе Србије и Црне Горе.

Сада је „Самоуправа“ у полемици са „Штампом“ донијела чланак, у коме се љуто обара на једнога

од спољних сарадника „Штампе“, некога Милутина Томића, Црногорца, који пише под псеудоменом „Никац од Ровине“ највеће одвратности и гњусобе о Црној Гори, Књазу и приликама у Црној Гори. „Самоуправа“ тога Црногорца, који ужива гостопримство у Србији, овако црта: — „Једно је вријеме био обична варалица, а затим постао једна врло проблематична индивидуа (Сервус ђетићи! Ур. Н. Ј.), док, напошљетку, није престао да буде проблематичан, што су га, како сазнајемо, у црногорским круговима (у Биограду! Ур.) јавно обиљежили као шпијуна и денунцијанта“. А за тим још истиче како тај Томић, кога он назива „Никац од Никопољине“, нема никаква знања, нити какав поштен посао ради, нити се зна од чега живи, и додаје: — „то је тај ровац који је заједно са Јакшићем од јула до 21. октобра 1907. — 9. најбјежије кидисао на Црну Гору, навјештавао крвави сукоб у њој, и копао провалу између Србије и Црне Горе“. А завршује закључком, да је то туђински агент и издајник српски.

Указујући на то „Цетињски Вјесник“ позива „Самоуправу“, да повуче конзеквенце из ранијег и садашњег написа, т. ј. да поступи са тим Томићем, пошто категорички тврди, да он „копа провалу између Србије и Црне Горе“, онако како је нагласила раније.

Интересантно је што ће на то сада рећи „Самоуправа“ и како ће по овој ствари поступати.

Са Цетиња се одавна указује Биограду како све дописе, који о Црној Гори излазе по листовима, фабрикују неки Црногорци, који су у Србији направили гостопримство. У Биограду су се оглушивали и тражили су позитивне доказе. Чак и сама „Самоуправа“ доносила је скоро чланак о Србији и Црној Гори истичући како се без позитивних доказа не може ни замислити, да постоје Црногорци у Србији, који гостопримство злоупотребљавају и ремеће добре односе. А рекли су то за то, да би могла своју пријетњу избацити, и ако је била дубоко увјерена да таквих људи у Србији има.

Сада се затрчала и у полемици са „Штампом“, утврдила да има таквих људи у Србији. Па, када их има, кад су они противу, туђински агенти и будикакви онда је и „Ц. Вјесник“ у потпуноме праву када тражи од „Самоуправе“, иза које

Јурије: (дрхтајући пласом, удара се у прси). Да... да... ти право велиш, ја нећу никога о томе причати... свако ухућење, ево сладост ових незаборављених часова треба да остане овдје... да, овдје у срцу моје... у грудима мојим... сваког дана ће се трепћуће усмјехи, ни једно горко бречење неће ме онемогућити... ах, ништа ме не може тако онемогућити сада. Ја сам срећан!... Ни коме нећу говорити о томе, где сам срећан то моје једино и највеће благо... (Љуба) Сад само један дјелат, а опрости... (Цетињски је) Онда ја сам сада срећнији од свих људи и свега — свега на свијету!... (Цетињски се у припадност и хитро одлази.)

Љуба: Како он вели, како дуби... он тај добри младич... (Бутање) колико ми се чини нијесам ништа рђаво учинио, ни један преступ не може ме теготити, немам чиме протрпати себе... а срце бије и тресе као претрпана птица, која је допала мреже случајно!... (Бутање) Онег, ноћ се згужвава све то више блијежи, а тај подујени мјесец достигао је већ пут до пола неба мене ће грабити свудје а овдје је тако пусто и страшно... Ах!... (Над на кољенима и подиже руке у вис.) Ангеле хранимљу — чувару мој! не допустити, да се ништа од необично догоди неочејаној девојци... она се предаје теби, опрости јој мене погрешке и сасуј јој — заштити од нечистог духа — проклетог вавола! (Сустаје и одлази) (Завјеса пада)

ПОДЛИСТАК

ЉУДИ И СТРАСТИ

— трагедија у пет чинова —

Написао Љермонтов

Превео Бл. В. Богвић (8)

Љуба: Не! то не могу... што не!

Јурије: Како! шта? говори што не?

Љуба: Тај се твој сан не може нигда остварити!

Јурије: Небо!... Боже!... Шта она хоће да ово ради?... Зар да ме свати да ме упронасти?... Речи да! (Бутање). Зашто нећеш рећи? да?... Ах, та сама — проста ријеч — много за мене значи... она би ми повратила живот, учинила ме живим!... Ах! срећан бих био тада ја!... Хоћеш ли рећи?... Ти нећеш, а?... Шта сам ти то тако учинио те ми се тако љуто светиш?... Зар су жене толико подле, зар оне не могу љубити? Зар се оне не радују када виде човјека који ти је обвезан од свега срца, када знаду, да од саме једне њине ријечи, зависи срећа његова?... Ах, жене, жене!... Речи: Хоћеш!

Љуба: Нећу!... не могу!

Јурије: И, зар ти ниси савјест, а?...

Љуба: Ја не могу рећи хоћу; али зашто те ме скушаваш? Ти мој нигда не можеш бити, родитељне везе, које нас везују заједно,

развијају срце наше... Заборави на своје уображење!... ти нећеш изгубити бијелу дјевојку, зар није тако?... На тај начин заборави твоје жеље, заборави их, драги мој!

(Бутање) Ти подлазиш у туђе земље, разни нови предмети слашћу твоје мисли, њих ће постати, теби ће се допасти друга...

Јурије: Ја не одлазим... Пањућу пред поге твоје велим ти — ту је сва срећа моја, срећа човјекова! Ах, немој убити јапан овако млад живот! А, ако ме се одречиш, ах! то, заиста мене се неће никаква девојка допасти, ја ћу се ожањити на свагда...

Љуба: (сједи на столу и њега сједи.) Погледај, брате мој, како је прекрасан овај мјесец, кака тиха — свијетла хармонија у усаваној природи влада!... Ах, како је дивно!... А у грудима твојим бучи страсна жеђ, противна законима... Погледај на те разестрете облаке, свијетле као сребрни часови, а пролазиш као и они... погледај како пролази та ваздушна путница... (Она закрива лице вртом.) Престани, драги мој, зашто да страдаш? (Њ сузица пада на Јуријеве груди који је окренуо очи к небу.)

Јурије: (послаје другог Бутања.) — Ах!... (узима је за руку, међу тим чује из далека пјесму са свиралом, а то се све више удаљава, па се приближава; на крају које поскупује и као громом поражен бјежи од Љубе.)

Јурије: Каки звучи! они су поразни

моју душу... Ко је то пјевао? Ах, окле је то, или су се неба или из пакла?... Не... не ово онег, онег... Велики смењучи боже?... (пада пред Љубом, која устаје нагло са скамење — зачуђена.) Остави, нека се сав свијет не на сруши!... ја те љубим!... речи и ти: љубим

Љуба: (мучећи се) Нећу... не могу! (хоће да бјежи.)

Јурије: (качехи прилази јој башче.) Не вјеријом! не мож! преназити... ја сам то прочитао на очи твоје!... емо... ја нијесам задовољан, рећи, љубим!... Ах, рећи, драга Љубе! Та сама ријеч би ме усећила.

Љубе: (хоће нешто да рече, али се на један пут уставља.) Зашто ће ти призивање, моје кад си то прочитао у мојим очима...

Јурије: (скаче поражен) Ах, ја је љубим... љубим... љубим!... Сад ме све биједе и муке земне муче, јер ме опкољавају, ах, да живог немам, оне ме опкољавају... ја вас презирем... она ме љуби... она је тако створење, којим би се гордило и само Небо... ах, поносило... и то тако створење — мени припада! Јако сам срећан!... (Њој) ти не знаш дјевојко, колико си сад добра учинила... Сад баш у овој трен... Ах, ти си ме усећила (Глас је) О! кад би мој отац видео овај приказ, како би се задовољно уздицао, пламеном два заљубљена срца...

Љуба: Твој отац!... Шта ти то говориш?

стоје људи на влади у Србији, да учине што им је дужност и да одрже ријеч, пријетњу да изврше, тј. да одмах откажу гостопријемство тим нејудима.

Хоће ли то учинити, видјећемо!

Русија противу Германства

Анексија Босне и Херцеговине Аустро-Угарској је доносила велике неприлике, које ће по њу врло кобно бити. Огорчење је противу ње врло велико и оно с дана у дан расте. Аустро-Угарска се сваки даном налази усамљеница и неће још дуго времена проћи када ће своју грабеж страшно платити.

Не само српски и словенски листови да устају противу Аустро-Угарске, по и талијанска и енглеска штампа противу ње непрекидно пише.

Сада је у угледном руском листу „Петроградске Вједомости“, органу књаза Ухтомског изашао чланак књаза Свјатоплука Мирског, у коме се пропагира идеја рата противу Германа, који су притиснули Словене и угрожавају им опстанак.

Да би Словени могли ослободити и правилно развијати књаз Мирски држи да је најбољи начин тај, што би се уништила како Њемачка, тако и Аустро-Угарска.

Тим ратом средња Европа би добила сасвим други изглед. Са мапе Европе потпуно би нестало њемачког и аустро-угарског царства. Баварска би добила горњу и доњу Аустрију, Штајерску, Корушску, Салцбург и Сјеверну Тиролску. Чешка и Моравска би постала краљевина, као што је и раније била. Срби би добили Босну и Херцеговину као и друге јужнословенске крајеве, ако се не би створила краљевина Хрватска, Галиција, Буковина, Познањ, источна Пруска и т. д. потпади би Русији, а Данској би се повратио Шлезвиг-Холштајн. Саксонија би се повећала, а Француска би повратила Елзас-Лотрингину.

Овај чланак изазвао је читаву буру у њемачкој штампи. Сам полуслужбени њемачки лист „Крајц-Цајтунг“ сматра га као озбиљан ситигом, те на њ обраћа нарочиту пажњу надлежних.

Али све и да није овако како Књаз Мирко износи, ипак је неоспорно Јахт до Русије сједи скрштених руку и да живо ради. То најбоље истичу вјести о живом војничком кретању Русије на западној граници према Њемачкој.

5. Чин.

1. појава

Соба Николе Михаиловића: ваљка и сандук спрењени за полазак.

Василије Михаиловић: — (Улази, еуги, који иде за њим)

Шта? Шта? То не може бити: може ли бити то истина? Ах, аха...

Слуга: Такој тако...

Василије Михаиловић: — Тако, тако, и ја сам једном тако... јест, чинио ми се... Какав хула... Иди зови ми овамо брата мога... Како несрећно дјело... Е, кад би било још тако сједло... Не, то не може бити за Бога!... (Одлази слуга) Али како да му јавим? С тим ријечица морам да га дам... Јест то је тако једно... Ах, моја — Венко! Венко, Венко! (Зове. Улази Василије) Шта Венко! По, види... Ах, Боже озгора види ти суди... Иди Василије, иди!... Не треба ми сада, иди на ради. (Василије одлази)

Он ће доћи сада... па шта — тада... Са свим просто... да, треба један пут свршити и не поштомисе свјетле, које су престигле Дујде и Мавро... (Пјева) Треба тога синовица синовица, треба му... Ах, Каку је он свјетло вању... Боже, зар си таку досуду судбућу вању... Зар смо ти свјетлици... Боже, ах, Боже задржи. Синовица, безумник онај... А... а... младост је младост... Ах, то је права

Ради се на преврзави свију занемарених пограничних утврђења, врши се преглед пограничних чета и ради се на подизању модерних утврђења у Пољској. Нарочито је пажња поклоњена граду Брест-Литовском.

Било како му драго, јасно је, да се јавно мишљење у Русији заталасало у толикој мјери, да сасвим озбиљно помишља на пречишћавање ситуације. Русија је тренутно морала да попусти освајачким намјерама Аустро-Угарске, али не и коначно. Удар, који је снашао Словенство анексијом Босне и Херцеговине, није мимоишао ни Русију, зато она и настојава свима силама, да Аустро-Угарској врати жао за срамоту.

Најскорија ће будућност показати да смо ми били потпуно у праву када смо још раније нарочито истакли, да ће се Аустро-Угарској њена грабежна политика љуто осветити и да јој то Русија неће никако моћи заборавити, ма и по цијену рата.

Српство

Есперантски курс на универзитету. На биоградском универзитету отворен је есперантски курс, у коме је приступ свакоме слободан.

Српско планинско друштво. У Србији је обновљено српско планинско друштво, коме је задатак да своје чланове подстиче на заједничко и појединачно посјеђивање српских планина и других живописних мјеста у српским земљама и да у вези са овим приређује зимске и лjetне планинске спортове, те да на тај начин код својих чланова развија укус за природом и љубав за српске крајеве и свој народ.

Предсједник вакуфско-меарифског одбора. За предсједника вакуфско-меарифског одбора, који се у Босни и Херцеговини стара за просвјету и вјеру Муслимана, изабран је истакнути пријат Муслимана Шериф Арнаутковић.

Словенство

Савез југословенских штедионица. У Љубљани је био још дана збор иза сланика словенских и далматинских општинских штедионица, на коме је донесена одлука, да се образује савез југословенских штедионица.

Осјечко позориште у Софији. Управа осјечког позоришта обратила се бугарском министарству просвјете за дозволу, да би осјечко позориште гостовало у Софији у априлу 1910. године.

Словеначка улица у Загребу. Љубљанска општина дала је једној улици име хрватска улица, те је сада загребачка општина ријешила да се једна улица у Загребу назове словеначком.

Младост! Па ја сам био млад, били смо сви... па онд то је порок, којег свакодневно перправљамо ми... Може бити да он није сасвим тако гопорно, али нешто тако, теже јест... У огледалу нида нијесам могао познати, да би Јурије дошао до такве неискости, ако би... (Замислиш дјакла) Ну, кака је то нецудина? «Ma chere... Како љубогнево! (Видеже педуљу, па један пут скоче у чуду и за дуго ћути, гледајући на педуљу, а затим с неким досадом говоре)

Шта је ово?... Јуби мојој љубави писмо... мој мојој драгој кћери? Па још више! А од кога. Ко то нише, ко тражи њу на саслану?... Боже! Јурије... Није!... то не могу нијервати... (Путање) Наједна да је дивно писмо: суди по томе што се ваља по воду и тазу, као све онештало — старо — (Бутање) Ну, говори, што сам ти ја учинио, да волим моју кћер, коју не мож, толико вољети... Као да сам то у напријед предочејао... Е, е, Јулишко зар тако младост да чиниш... С братом од ерица, да таква виђења чини, једи било тога на свијету?... Ах, не!... О, од ала љу му се беселити: Замануће ме сад; а сад, послје овага, што се може од њега тражити — њега тог онештало своје нестрел... (Шац назад и напријед) Једна, укриву педуљу док устреба... док се не улаже прилика... (спрема је у штап) По ето и брат иде!... чини ми се... и треба ми се дојати нечему...

Протест бугарских студента. Бугарски студенти у Лијежу, Белгији, упутили су апел на све своје другове и бугарску штампу, да протестују противу тога што је повећан војни рок школованим људима у Бугарској од године на двије године.

Дневне новости

Оболио. Г. Др. Секуле Дрљевић, министар правде и заступник министра просвјете, од неколико дана је оболио и по савјету љекара не напушта постељу.

Народна Скупштина. Јуче није било сједнице Н. Скупштине, а данас је наставила редован рад.

Државни буџет. Дат је у штампу државни буџет за 1910 г. и чим буде оштампан изније ће се пред Народну Скупштину, што ће бити почетком децембра.

Четрдесетогодишњица. Данас се навршује четрдест година од како је на Цетињу основан дјевојачки институт царице Марије. Прослава четрдесетогодишњице прослављена је данас у институту на свечан начин.

Српско-бугарски савез. Француски листови доносе, да је посјета краља бугарског Фердинанда учињена краљу Србије у тијесној вези са царинским савезом Србије и Бугарске.

Руски лист у Цариграду. У Цариграду има велики број листова, који излазе на разним страним језицима. Сада је покренут и један лист, који излази на руском језику. Он се зове „Стамболске Новости“.

Нов Теслин изум. Новине јављају, да је чувени проналазач Србин Никола Тесла постигао да састави телеграфисање и телефонирање под земљом без жица и да су чињени покушаји испали на свако задовољство.

Сокачка политика. Према телеграфској вјести, која је дошла из Биограда, тамо је било демонстрација због пресуде, коју је изрекао војни суд у Колашину над окривљенима по једну васојевићке афере. Демонстранти су дошли и пред уредништво „Биоградских Новина“, гдје су такође приредили демонстрацију.

Поштен Србин не може разумјети, зашто то учинио. Лист који брани слогу и заједницу двију српских држава, који је коректан према једној и другој страни, и који војује за уједињење Српства у велику српску државу — није за-

2. појава

Никола Михаиловић улази. Пређашњи.

Никола Михаиловић: — Што је то тако, брате те си ме звао? Шта је то тако важно? Право ти рећу тихих важних послова код мене је одвише, те не знам ни гдје ми глава стоји.

Василије Михаиловић: — Да! Да! ствар је врло важна, гле се тебе и твога сина.

Никола Михаиловић: — Зар је Марта Ивановна још намјерна што год учинити, једи истина?

Василије Михаиловић: — Не, то се ње ала баш ништа не тиче...

Никола Михаиловић: — Ех, брате! Шта то ту може бити тако важно: ти си ме убио у појам... о томе мож послје разговарати.

Василије Михаиловић: — Не, не, то не може бити...

Никола Михаиловић: Онда шта је то?

Василије Михаиловић: Твој син...

Никола Михаиловић: Мој син је пријеран син; дика и понос очин: мој син — благодаран, богобојажљив, невин, правдољубив и ако је занемешак и мене води, не гледајући на све неправе старичине...

Василије Михаиловић: Ах! хл! хл!

Никола Михаиловић: Шта је то теби? Шта тако гледиш? Зар може иза казати да није овако?

служио да добије такво „признање“ чак ни од неуцњених и заведених младих. Поступак ових у толико више упада у очи и у толико више добија облик злочина према општој српској ствари, у колико је очигледнија чињеница, да н.пр. ти исти демонстранти нијесу ни један пут дали израза негодовању због писања и држања неких других листова у Биограду, који стално вријеђају и клеветају званичне представнике Црне Горе и сију раздор између двију српских држава. Како да се објасни та разлика? Зар треба бити толико наиван и истој тражити узроке само у талогу сокачке политике?

Ми тврдо вјерујемо, да та сокачка политика неће успјети да декуражира оне честите Србе и исправне српске листове, који својим писањем и држањем служе правди и истини, утврђујући у српском народу мир, а међу српским државама заједницу. Те демонстрације, којима су извори веома мутни, само ће их још више утврдити у увјерењу, да њихово писање иде у прилог Србије и Црне Горе и интереса целокупнога Српства. Они ће прекужити то искушење и истрајати у своме родољубивоме раду, јер само онај може много добра да уради, који умије и много да претрпи.

† Александра Бојовић. У суботу 14. ов. мјес. у Биограду је преминула Александра (Санда) Бојовић, супруга г. Љубомира Бојовића, власника „Вечерњих Новости“, а ташта г. Милана Ј. Мићића, глав. уредника истог листа. Покојна госпођа Александра бјеше жена ријетке енергије, вредноће, доброте и племенитости. Њеноме мудроме гледишту има се приписати материјални напредак „Вечерњих Новости“, које су стекле завидно мјесто међу биоградским органима јавности. Та добра Српкиња, кад је поред свога вриједнога супруга у кругу своје дјеце и учука, могла у миру под старост да ужива плодове свога дугог трајнога и напорнога рада, послње дугога боловања подлегла је тешкој болести у 52. години свога живота. Тијело добре покојнице сахрањено је у Биограду уз многобројно учешће отмијенога свијета из новинарских, књижевничких, политичких и осталих кругова биоградскога грађанства.

Нека јој је вјечни покој и лака јој била српска земља, коју је толико љубила!

Василије Михаиловић: — Не! не! то — што ти волим то је друго, а то под лежи сумња.

Никола Михаиловић: Какој сумњи? Шта је то? Зар ти тако о њему мислиш, брате?

Василије Михаиловић: — Да, мислим... На може бити, да ћеш и ти сам почети нешто тако мислити...

Никола Михаиловић: — Завешта ти каже, да да сада нијесам могао на њега ништа рђаво примијенити, што би га могло срушити с чежва и учинити га невољеним човеком.

Василије Михаиловић: — Али ја да ти другу причам. Има људи који умију вјешто прикривати њихове и поступке своје да...

Никола Михаиловић: — Јурије није такав. Он не би сјао у ту категорију људи...

Василије Михаиловић: — Небоготодаран човек не може у исто вријеме бити и добар.

Никола Михаиловић: — Код њега то неча...

Василије Михаиловић: — Ада кад би било? Зар га Марта Ивановна није васпитала, зар се није старала о његовом дјетињству, зар му није хтеда успутити циједе своје личност?... А шта... он је напустио... остави је оца... Али шта је и то... како познана с њом — грехота је то и жалосно је видјети, — груб с њом, као са пошљадом куварницом. (наставити се)

Вријеме. Послије снијега, настао је јужни вјетар, који је донио обилату кишу, која још непрекидно пада. Хладноћа је попустила, али се велика магла над Цетињем наднијела.

Станојевићева историја. У два-три маха ми смо донијели како су се многи још прије двије године претплатили на „Историју српског народа“ од др. С. Станојевића, а књигу нијесу никако добили и ако су се обраћали и писцу и издавачу неколико пута. Сад о томе „Вечерње Новости“ доноси: Професор нашега Универзитета, д-р. Станоје Станојевић, написао је прије прогласа анексије „Историју српског народа“. За књигу су скупили претплатници по свима српским земљама. И у Црној Гори скупљен је приличан број претплатника. Имена њихова заједно са претплатом одавна су послата у Биоград са молбом, да се књига што прије пошаље на Цетиње. Из Биограда није било никаквог одговора ни на поновне протесте. Сад су се скупљачи претплатника за ту Станојевићеву историју обратили нашем листу са молбом, да учинимо протест. Они нам пишу, да ће преко српског посланства на Цетињу тужити кривца буду за пријевару. Чекали су дуго, мољкали су, писали су више пута и г. Станојевићу, и г. Живојину Дачићу, али ни од једнога не добише ни једанпут одговора. А понављаше, веле, послали. О томе имају доказ. Одиста, претплатници у Црној Гори имају пуно разлога, да се жаде на овакав швиндлерски поступак према њима, који неће донијети добра угледа српских писаца, ни користи унапређењу српске књиге. Ако је писцу „Историје српског народа“ стало до његовога угледа, ми се надамо да ће ову непријатност отклонити и порадити, да се учини, што захтјевају обична част и поштење. Није ли јено ни поштено да сиротиња црногорска, која је од својих уста нешто откнупла за једну српску књигу, буде на овакав начин варана. То не би служило на част ни српскоме Универзитету, који би, преко своје управе, овој ствари ситних узрока, а крупних пошљедица, требао да поклати своју пажњу. Ми ћемо се на ово још вратити“.

Н. Скупштина

— извјештаји са сједница —

І. претходни састанак

Цетиње, 19. новембра

Предсједник је отворио сједницу у 9 сати прије подне. За министарским столом сви министри, сем министра правде. Предсједник министарства чита указ, којим се отварају сједнице скупштинске. Посланици слушају читање указа стојећи и попраћају клицањем: Живио!

Наређује се прозивка и констатује се, да је на окупу 66 посланика.

Предсједник наређује на се посланици подијеле на три одсјека, по 22 посланика у одсјек.

Послије подјеле на одсјеке настаје кратак одмор, за које вријеме сваки одсјек бира предсједника и секретара и по једног члана за одбор за молбе и жалбе.

Предсједник оглашује, да су изабрани: у првом одсјеку: предсједник бригадир Благошковић, секретар Раде Радоковић, а са одбор за молбе и жалбе Саво Бошковић; у другом одсјеку: предсједник Шћено Мартиновић, секретар Станко Булатовић, члан одбора за молбе и жалбе Лабуд Петровић; и у трећем одсјеку: предсједник Мале Раденић, секретар Михаило Буквић и уједно за члана за молбе и жалбе.

Предсједник закључује сједницу у 10 и по сати, оглашујући да ће идућа сједница бити сазвана објавом на скупштинској згради.

Потрошачке Задруге

Прерадио из „Недјељног Прегледа“
П. С. Филиповић (3)

Овоме начелу деобе према износу куповине, потрошачке задруге у многоме имају да захвале за свој развитак и овдје се најбоље огледа да су данас за успех извјесног предузећа много важнији чиниоци као истрајност и предузимљивост него капитал, коме многи придају свеопшти значај, а коме се код потрошачких задруга даје само пристојан интерес.

Дакле на крају године целокупан вишак по одбитку свих трошкова дијели се, и то на три дијела:

Први дио даје се као интерес уложеноме капиталу; други дио резервном фонду; а трећи, који треба да буде највећи,

раздјељује се према износу куповине као уштеда задругарима.

Поред овог се обично одвајају, било стално било с времена на вријеме, извјесне суме за разне хумане установе.

А сад да се мало задржимо на историји потрошачких задруга и изнесемо неколике статистичке податке.

Први почетак потрошачких задруга, онаквих какве и данас постоје, датира се у 1844 год., када 28 ткачких раденика оснивахе у Енглеској потрошачку задругу. Њима ћемо се мало више позабавити, јер њихова историја колико је занимљива и за дивљење, толико је важна и по сам развитак потрошачких задруга, јер све потрошачке задруге, које у Енглеској постоје, осниване су по угледу на ове и под њиховим утицајем.

Дакле 24. октобра, 1844 год. бјеше оснивано у Рочделу једно удружење под именом „Удружење Честитих Рочделских Пионира“. У тренутку оснивања друштво је бројило 28 чланова и то све раденика један од другог сиромашнији, који су били упали у таку биједу и сиротињу, да нијесу могли већ више да набављају ни свакодневне намирнице, тако да нијесу знали на који начин да се извуку; последњи нијесу хтели да им повисе плату, и најзад они изаберу овај начин, да помоћу удружења помажу сами један другог.

Да би задруга могла да отпочне рад, одреде они да сваки од њих одваја недељно по два пенса (0.25 пара); доцније повисе улог на 0.40 пара а и број чланова је мало по мало растао, тако да је у времену отварања прве продавнице било 40 чланова а капитал је износио 28 фуната или 700 дин. Са овим бројем чланова и са овим капиталом они су 21. децембра 1944 год. отворили први пут продавницу, за коју су били узели један стан на 3 године по цијену од 250. frs. годишње.

У почетку друштво продаваше само најужније намирнице, као што су: брашно, соли, месо, шећер и др. и то у врло ограниченим количинама.

Многи од чланова нијесу смјели да купују у својој продавници, али су ипак већином кришом куповали, јер су ситни-чарима били дужни, те су их ови приморавали да код њих пазаре. Или су ситничари потиљивали дјечурдију да бацају каменце у продавницу. Али Пионери нијесу клоупли духом, већ су полако ишли напријед.

Од 5. марта 1845 год. продавница је била отворена 5 пута недељно.

1848 год. друштво узме ниједну зграду јер им је радња била мала.

1853 год. Рочделски Пионери оснују 6 одјељења: ситничарницу, месарницу, продавницу а свите, кана, обућа и одједа, и свако је одјељење имало засебно рачуноводство.

1859 год. имали су већ 6 филијала у вароши.

24. септембра 1867. год. осветили су са великом свечаношћу своју нову зграду.

1902 год. друштво је бројило 12.570 чланова, што представља од прилике 60.000 потрошача а целокупно становништво износило је 80.000.

Капитал је износио 9.104.550 перпера дакле, 733 перпера на члана.

Продаја, која је износила првих година 17.750. перпера, попела се 1902. год. на 9.806.350 перпера.

Из шљесће таблице видиће се целокупно стање и кретање друштва од оснивања 1844. па до 1902. године.

Год.	Бр. чланова	Друштв. капитал	Годишњи обрт	Годишња добит
1844	28	700		
1845	74	4.525	17.750	550
1850	600	57.225	392.475	22.000
1855	1.400	275.800	1.122.550	77.750
1860	3.450	942.750	3.801.575	397.650
1865	5.320	1.969.450	4.905.850	628.900
1870	5.560	2.007.275	5.757.525	630.225
1875	8.415	5.642.050	9.641.425	1.205.300
1880	10.613	7.314.250	7.091.375	1.213.625
1902	12.570	9.104.550	9.806.350	1.555.555

Године 1860. Удружење Рочделских Пионера основало је „Друштво за негу у случају болести и помоћ породицама“. Овим се служе сви чланови удружења и који изгуби право на чланство, губи и овдје.

Друштво је саградило велики број кућа за станове својим члановима.

Имају библиотеке, читалнице, салу за забаве, школе и т. д. 2½ % од целокупне добити, одбијају за школску поставу. Од почетка па до сада у тој циљев издато је 843.000 перпера и т. д.

Ево шта су 28 предузимљивих и поштених људи могли да ураде и да створе.

А сад да пређемо даље. L' Almanach Coöperatif од 1903. год. цијени да број потрошачких задруга на цијелом свијету износи у 1902. год. око 10.000 са 4.000.000 чланова т. ј. 20.000.000 потрошача и то:

Велика Британија	1476 задруга
Њемачка	1500 "
Швајцарска	353 "
Белгија	581 "
Данска	600 "
Шпанија	239 "
Сјед. Америк. Државе	1392 "
Русија	682 "
Шведска	73 "
Италија	608 "
Аустрија	698 "
Угарска	696 "

Но за све ове податке може се с правом сумњати да су баш тачни, јер се не води тачна статистика.

На прве потрошачке задруге у Србији наилазимо седамдесетих година прошлога вијека, кад оне под утицајем рада Свето-зара Марковића, ницаху једна за другом, али као што се често јављаху, тако у брзо и пропадаху. Главни узрок томе бјеху незрелост саме идеје, рђава организација, рђаво или боље рећи никако законодавство, а у неколико и неповјерење и сам економски и друштвени живот народа у Србији. Послије тога периода ницања и пропадања потрошачких задруга, настаје период потпуног зачмалости све до 1894. године. Те године је г. Михаило Аврамовић, садањи Управник Савеза Српских Земљорадничких Задруга, основао прву Земљорадничку Задругу у селу Вранову у округу смедеревском. Одмах за тим рад на оснивању истих биваше све интензивнији тако да је 1. новембра о. г. њихов број износио је 696. Упоредно са земљорадничким задругама приступило се у Србији у великом броју оснивању и земљорадничких потрошачких задруга.

Овим напретком а и својом корисношћу скренуле су задруге на себе законодавчеву пажњу, тако да је 1899. год. издат и „закон о земљорадничким и занатлиским задругама“, којим је уједно регулисан и положај потрошачких задруга, тако да се ставља земљорадничких задругама у задатак да набављају задругарима средства за потрошњу.

Књижевност

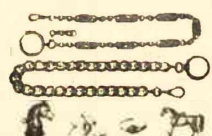
Историја Српског Народа, написао Ст. Станојевић, Штампарија „Доситије Обрадовић“, Биоград 1907. страна 387. Цијена 10 перпера. — У поговору, који се налази на крају ове књиге, писац напомиње сам, да одједа све мане и недостатке књиге, али вели да му је при изради књиге најважније била главна мисао, концепција и композиција у целини. У књизи је изнесено само један дио српске прошлости, пошто се писац зауставио

ГАЛАНТЕРИСКА РАДЊА НИКОЛЕ КНЕЖЕВИЋА — Ц Е Т И Њ Е —

Препоручује:

САТОВА, све врсте: златних, сребрних, никлених, и челичних, џепних, столних и зидних;

ЛАНЧЕВА за сатове и привјеса за исте свију врста; НАКИТА сребрног, дубле и златнот, као: прстење, броши, бурме, пуцад и т. д.

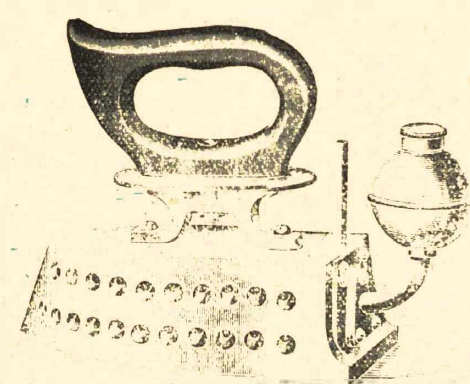
ШТАПОВА најмодернијих и најљепших, а такође и велики избор парфимерија;

ГРАМОФОНА са плочама најновијих српских, домаћих, арбанашких и других мелодија, за које шаље ценовнике бесплатно;

ОЧАЉА, цвикера разних врста са тачним мјерама и велики избор догледа;

СУМПРЕПНА најновији изум са шпиритусом, од којих се не добија главобоља, што се особито препоручује нашим домаћицама, пошто су, учињеним пробама, показали као одлични и практични успех.

ЦИЈЕНЕ УТВРЂЕНЕ

ПОСЛУГА БРЗА И ТАЧНА

Уз трговинску радњу обдржава се и радионица за поправку сатова, очала и грамофона, у којој ради потпуно спреман и вјешт радник.